

Російські банки *працюють в основному з юридичними особами* і переважно з великим корпоративним клієнтом. Якщо загалом у банках з іноземним капіталом співвідношення кредитів юридичним та фізичним особам становить у середньому за останні три роки 58 на 42 %, то для російських банків це 83 на 17 %.

Основні тенденції розвитку російських банків в Україні свідчать про те, що вони проводять активну політику, спрямовану на розширення своєї присутності в Україні, сферами їх інтересів є переважно великий корпоративний клієнт в системоутворюючих галузях економіки.

С.А. Циганов, д-р наук, проф.,
Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
Н.В. Циганова, канд. екон. наук, доц.,
Київський національний університет імені Вадима Гетьмана

ПРОБЛЕМИ СТАБІЛІЗАЦІЇ БАНКІВ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

Кризові явища, що спостерігаються у банківській сфері протягом останніх років, показали наявність системних суперечностей та диспропорцій і суттєві недоліки регулятивних механізмів у банківській сфері.

Глобалізація економіки створює ілюзію можливостей винесення проблем національної економіки за її межі і вирішення за рахунок інших суб'єктів ринку. Перегрів американської економіки початку 2000-х років потребував адекватних регулятивних заходів з боку Федеральної резервної системи. Однак замість стандартних заходів антициклічного регулювання керівництво ФРС прийняло рішення щодо підтримки національної економіки шляхом зниження курсу американського долара. У кінці 2008 р. Алан Грінспен визнав помилковість даної стратегії.

Надлишок ліквідності у фінансовому секторі був спрямований на спекулятивні ринки, що спричинило появу ряду “бульбашок”, зокрема на іпотечному ринку. Заходи державного регулювання у цьому випадку повинні були мати превентивний характер, проте вони на крок відставали від реальних подій.

Отже, до причин дестабілізації банківського сектору у сучасних умовах слід віднести: загальне погіршення макроекономічних показників, що значно погіршило фінансовий стан позичальників банків; обвал спекулятивних ринків, який спричинив масове неповернення позик та знецінення забезпечення за значною кількістю позик; накопичення проблемної заборгованості банків; криза ліквідності у системоутворюючих

банках, що стала значним інформаційним приводом і спричинила “кризові очікування” клієнтів банків; неефективні дії держрегуляторів.

Банківська криза 90-х років у Японії свідчить про те, що кризові явища можуть бути спричинені значним знеціненням активів банків та/або зростанням проблемної заборгованості. Перегрів економіки та фондового ринку спричинив падіння курсу корпоративних цінних паперів, які мали значну питому вагу у структурі активів японських банків (специфікою цієї країни є значне зрощування банківського та промислового капіталів). Фахівці назвали це крахом економіки “мильної бульбашки”. За другим сценарієм формувалася кризова ситуація у банківській сфері протягом останнього десятиліття у розвинених країнах. Іпотечна криза зробила значну частку кредитних портфелів банків проблемними. Особливо яскраво це проявилось в американському банківському секторі, де у 2009 р. збанкрутувало 279 банків.

У країнах із невисоким рівнем розвитку фінансових ринків до цих причин додалися: різке зниження курсу валюти, в якій значна частина вкладників тримає депозити; значна доларизація економіки; критичне зростання державного боргу та скорочення резервів центрального банку; занадто швидке зростання обсягів банківської діяльності, що зазвичай супроводжується надмірними ризиками; надмірна політизація банківської діяльності, у тому числі призначення керівництва центрального банку за політичною ознакою; значна залежність від процесів на світових фінансових ринках, у тому числі значний вплив іноземного банківського капіталу на вітчизняну банківську систему та ін.

У роботі будь-якої системи можуть бути відхилення, спричинені впливом зовнішніх та внутрішніх факторів. Система вважається стабільною, коли вона може самостійно усувати відхилення і відновлювати попередній стан. Сучасні банківські системи не продемонстрували здатність до самовідновлення. Регулятивний вплив держави відбувався на рівні урядів, можливостей центральних банків було недостатньо.

Банківські кризи можуть виникати на різних рівнях: на мікрорівні, макрорівні та мегарівні. У сучасних умовах спостерігалася дестабілізація банківської діяльності на усіх цих рівнях. З урахуванням цього повинна формуватися система антикризового управління банківською діяльністю на мікро-, макро- та мегарівнях.

Наслідки банківських криз на поверхні проявляються у кількості збанкрутілих банків, втраті довіри клієнтів до банків та відтоку ресурсів з банківської системи, що у свою чергу провокує уповільнення економічного зростання, зниження показників монетизації економіки тощо. За даними МВФ, у результаті банківської кризи країна втрачає щороку близько 10 % ВВП.

Глобалізація фінансових ринків потребувала узгоджених дій національних регуляторів для подолання кризових явищ. Уже у 2008 р. центральні банки розвинених країн застосували узгоджене зниження облікових ставок з метою стимулювання економіки та подолання рецесії. У 2010 р. у рамках Єврозони було створено спеціальний орган фінансового контролю – Раду системних ризиків, яка буде діяти під егідою ЄЦБ.

З метою підвищення стабільності банків Базельським комітетом було переглянуто рекомендації щодо капіталізації банків та банківських ризиків. Відповідно до Базеля III збільшено вимоги до регулятивного капіталу до 10,5 %. Національні банківські регулятори починають імплементацію нових вимог. Наприклад, у Швейцарії щодо двох найбільших банків – UBS та Credit Suisse ці вимоги підвищені до 19 %.

НБУ також підвищив вимоги до регулятивного капіталу банків. Однак таке суттєве збільшення вимог (зі 120 до 500 млн. грн.) призведе до подальшого зростання частки іноземного капіталу у вітчизняній банківській системі. У короткостроковому плані це сприятиме стабілізації національної банківської системи, проте в довгостроковій перспективі це спричинить появу додаткових чинників ризику дестабілізації банківської галузі.

Бар'єри на шляху виникнення банківських криз формуються як на мікрорівні, так і на рівні окремої держави, на міжнародному рівні. Для забезпечення стабільної банківської діяльності важливе значення має не тільки ефективний банківський менеджмент, але і система державної підтримки банків, що мають фінансові труднощі. Адже наслідки банківських криз залежать не лише від їхньої глибини, але й від ефективності антикризового управління. У свою чергу можливості антикризового менеджменту визначаються кваліфікацією і вмотивованістю управлінців, глибиною кризових явищ, залежать від ринкової позиції банку та запасу його життєздатності, загальноекономічної ситуації та впливу політичних і правових чинників.

Отже, система банківського регулювання має будуватися з урахуванням уроків сучасної фінансової кризи. Регулятивні дії у кризовій ситуації повинні мати виважений характер і не зводитися лише до рефінансування проблемних банків. Послаблення банківського нагляду можливе лише в умовах стабільності, повільного зростання банківської системи. У разі швидкого нарощування банківських активів нагляд має бути більш жорстким.

Страховання банківських депозитів повинне мати обмежений, економічно обґрунтований характер, у разі банкрутства банку вкладники повинні втратити частину своїх коштів. Це має стимулювати

їхню обачливість при обранні банківської установи і дозволить зосереджувати банківські ресурси в переважно надійних банках.

Довіра до банків повинна мати більш глибоке підґрунтя, ніж страхування депозитів. Інформаційна відкритість банків та банківських систем сприятиме зростанню довіри і формуванню їхнього іміджу, що є запорукою стабільної діяльності.

Необхідно обмежувати кількість корпоративних цінних паперів в інвестиційних портфелях банків, особливо засновників, оскільки вони не лише несуть підвищений ризик, але й дозволяють приховувати деякі проблеми банківських установ.

В умовах глобалізації фінансових ринків стабільності національних банківських систем сприятимуть процеси консолідації банківського капіталу. Однак держава має контролювати рух іноземного капіталу на національні ринки.

Циганов, С.А. Проблеми стабілізації банків в умовах сучасної фінансової кризи [Текст] / С.А. Циганов, Н.В. Циганова // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. тез доповідей XIII Всеукраїнської науково-практичної конференції (28-29 жовтня 2010 р., м. Суми): у 2 т. – Суми: УАБС НБУ, 2010. – Т. 1. – С. 174-177.